

ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΟΜΟΡΦΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ		
ΤΜΗΜΑ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ψ 3608	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Επιλογής
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Ψυχοσωματικές και σωματόμορφες διαταραχές		
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Αντώνιος Πούλιος		
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ	Συμβασιούχος διδάσκων, Κλινικός Ψυχολόγος MSc PhD		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
Διαλέξεις	3	4	
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	Επιστημονικής Περιοχής Κλινικής Ψυχολογίας (Επιλεγόμενο)		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	ΟΧΙ		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	ΝΑΙ (με προσωπική μελέτη και συγγραφή εργασίας)		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)	https://elearn.uoc.gr/login/index.php (απαιτείται εγγραφή)		

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Στόχος του μαθήματος αυτού είναι η ευαισθητοποίηση των φοιτητριών/τών απέναντι στο ψυχοσωματικό σύμπτωμα και το συμβολισμό του, τις σωματόμορφες διαταραχές και τα φαινόμενα μετατροπής. Επίσης, στόχος είναι και η διάκριση μεταξύ ψυχοσωματικών και σωματόμορφων διαταραχών. Ως βασική θεωρητική προσέγγιση χρησιμοποιείται η ψυχαναλυτική/ ψυχοδυναμική, αλλά παρουσιάζονται και άλλες σχετικές.

Αναλυτικότερα, θα παρουσιαστούν οι αρχικές παρατηρήσεις του Freud σε σχέση με τα φαινόμενα σωματομετατροπής και οι διατυπώσεις του για τη διαπλοκή ψυχικού και σωματικού. Στη συνέχεια θα γίνει κριτική παρουσίαση των πρώτων θεωριών της ψυχοσωματικής και η αντιπαράθεσή τους με τη σύγχρονη προσέγγιση του βιοψυχοκοινωνικού μοντέλου υγείας και ασθένειας και των θέσεων της ψυχολογίας της υγείας. Στο επόμενο μέρος των διαλέξεων θα παρουσιαστούν τα διαγνωστικά κριτήρια, η αιτιολογία και η διαφοροδιάγνωση των σωματόμορφων διαταραχών καθώς και οι βασικές σύγχρονες προσεγγίσεις της ψυχαναλυτικής ψυχοσωματικής. Θα ακολουθήσουν διαλέξεις που θα εστιάσουν σε συγκεκριμένα κλινικά θέματα όπως η ψυχοσωματική του παιδιού, το τραύμα, το στρες και το πένθος καθώς και πεδία που αφορούν την βιοψυχοκοινωνική προσέγγιση προβλημάτων που αφορούν στη σωματική υγεία και είναι σε στενή σύνδεση με

το κοινωνικό, όπως ο HIV και οι εξαρτήσεις. Οι διαλέξεις θα κλείσουν με παρουσίαση παραδειγμάτων εμπειρικής έρευνας βασισμένης στην ψυχοσωματική και τη θεραπευτική αντιμετώπιση σωματόμορφων και ψυχοσωματικών διαταραχών.

Το μάθημα θα διεξάγεται με προφορικές διαλέξεις στα πλαίσια των οποίων θα ενθαρρύνεται ο διάλογος εντός της ομάδας των φοιτητριών/των, η κριτική σκέψη και ο αναστοχασμός. Το θεωρητικό μέρος θα πλαισιώνεται συστηματικά από παρουσίαση ερευνών και κλινικών παραδειγμάτων που θα χρησιμοποιηθούν και ως άσκηση διαφοροδιάγνωσης και κλινικής διατύπωσης (case formulation).

Οι φοιτήτριες/τές του μαθήματος, μετά το πέρας των διαλέξεων, θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να έχουν μια εστιασμένη γνώση σχετικά με τα ψυχοσωματικά συμπτώματα ως προς βασικές τις θεωρητικές προσεγγίσεις, εστιάζοντας και εμβαθύνοντας στην ψυχαναλυτική/ ψυχοδυναμική προσέγγιση.
- Να δύνανται να διακρίνουν το ψυχοσωματικό σύμπτωμα από το σύμπτωμα μετατροπής.
- Να έχουν εξοικειωθεί με τους τύπους ταξινόμησης των σωματόμορφων διαταραχών (σύμφωνα με το DSM), τα ιδιαίτερα τους χαρακτηριστικά και βασικά στοιχεία διαφοροδιάγνωσης από άλλες διαταραχές (όπως διαταραχές προσωπικότητας).
- Να έχουν εξοικειωθεί με την πολυπαραγοντικότητα των σωματικών και ψυχοσωματικών παθήσεων και με τις θεραπευτικές παρεμβάσεις που χρησιμοποιούνται στην αντιμετώπισή τους.

Επιπροσθέτως, ως προς την προαγωγή γενικότερων προσδοκώμενων αποτελεσμάτων του μαθήματος, οι φοιτήτριες/τές αποσκοπείται να είναι σε θέση:

- Να κατανοήσουν τη σημασία της διαθεματικής και βιοψυχοκοινωνικής προσέγγισης της υγείας, της ασθένειας και εν γένει των ψυχολογικών φαινομένων.
- Να μπορούν να σκεφτούν κριτικά και δημιουργικά σε σχέση με θεωρίες.
- Να μπορούν να συνδέσουν τις θεωρητικές γνώσεις με το σχεδιασμό έρευνας, θεραπευτικών παρεμβάσεων και κλινικών εφαρμογών.

Γενικές Ικανότητες

- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών.

- Αυτόνομη μελέτη.
- Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
- Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης.
- Προαγωγή διαλόγου στην ολομέλεια.

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Ψυχοσωματική: Ορισμοί, σύνδεση «ψυχής» -σώματος
- Η γέννηση της σύγχρονης μελέτης διαπλοκής ψυχικού – σωματικού: *Μελέτες για την υστερία*. - Σύνοψη ψυχαναλυτικών μεταψυχολογικών μοντέλων.
- Ψυχοσωματική ιατρική, Ψυχολογία της Υγείας, Το βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο υγείας και ασθένειας.
- Στρες και τραύμα.
- Σωματόμορφες διαταραχές: διαγνωστικά κριτήρια, αιτιολογία, προσεγγίσεις θεραπείας.
- Σύγχρονη ψυχαναλυτική προσέγγιση της σύνδεσης ψυχισμού-σώματος: συμβολική λειτουργία και ρύθμιση του συναισθήματος.
- Προσεγγίσεις ελλείμματος: Ψυχοσωματική Σχολή των Παρισίων.
- Προσεγγίσεις σύγκρουσης και φαντασίωσης: McDougall, Krystal, Βρετανική σχολή, Λακανικός προσανατολισμός
- Ψυχοσωματική συγκρότηση του βρέφους και του παιδιού.
- Σώμα, φύλο, διακρίσεις και κοινωνία: το παράδειγμα του HIV.
- Εξαρτήσεις και χρήση ουσιών ως ψυχοσωματικές καταστάσεις.
- Έρευνα στην ψυχοσωματική.
- Θεραπευτικές προσεγγίσεις του σώματος: συμπεριφοριστική ιατρική, ψυχανάλυση και ψυχαναλυτικές θεραπείες.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ και ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ	Στην τάξη (Πρόσωπο με πρόσωπο).		
ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία Υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας UoC e-learn.		
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	ECTS μονάδες
	Διαλέξεις	39	1,56
	Αυτοτελής μελέτη για τελική εξέταση	60	2,4
	Συμμετοχή στην τελική γραπτή εξέταση	2	0,08
	Σύνολο Μαθήματος	101	4,04

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	<p>Η αξιολόγηση γίνεται στην Ελληνική. Για τις/τους φοιτήτριες/τές Erasmus, στην Αγγλική.</p> <p>Γραπτή τελική εξέταση που μπορεί να περιλαμβάνει:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ερωτήσεις ανάπτυξης - Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής ή/και τύπου σωστό-λάθος <p>Τα κριτήρια αξιολόγησης παρουσιάζονται κατά την πρώτη παράδοση που γίνεται στο χώρο του αμφιθεάτρου και είναι αναρτημένα στην ηλεκτρονική σελίδα του μαθήματος.</p>
----------------------------	---

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Aisenstein, M. & Smadja, C. (επ. εκδ.) (2006). *Ψυχαναλυτική Ψυχοσωματική: θεμελιώδη κείμενα της ψυχοσωματικής σχολής του Παρισιού* (Δ. Τσαρμακλή μετ.). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αναγνωστόπουλος, Φ. & Καραδήμας, Ε. (επ. εκδ.) (2008). *Υγεία και ασθένεια: ψυχολογικές διεργασίες*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Breuer, J. & Freud, S. (1891). Studies on hysteria. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 2). London: Hogarth Press.
- Bronstein, C. (2011). On psychosomatics: the search for meaning. *International Journal of Psychoanalysis*, 92, 173 – 195.
- Γκοτζαμάνης, Κ. (επ. εκδ.) (2015). *Διαγνωστικά κριτήρια από το DSM-5 TM*. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Λίτσας.
- DiMatteo, M. R. & Martin, L. R. (2006). *Εισαγωγή στην ψυχολογία της υγείας*. Φ. Αναγνωστόπουλος, Γ. Ποταμιάνος (Επ. Εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Dolto, F. (2003). *Η ασυνείδητη εικόνα του σώματος* (Ε. Κούκη μετ.). Αθήνα: Εστία (πρωτότυπη έκδοση 1984).
- Duberstein, P.R. & Masling, M. (eds) (2007). *Ψυχοδυναμικές προοπτικές στην αρρώστια και στην υγεία* (Κ. Χατήρα επ. εκδ.). Αθήνα: Τυπωθήτω – Δάρδανος (πρωτότυπη έκδοση 2000).
- Fischbein, J. E. (2011). Psychosomatics: a current overview. *International Journal of Psychoanalysis*, 92, 197 – 219.
- Freud, S. (2017). *Μια σύνοψη της ψυχανάλυσης* (Δ. Παναγιωτοπούλου μετ.). Αθήνα: Πλέθρον (πρωτότυπη έκδοση 1938).
- Καραδήμας, Ε. (2005). *Ψυχολογία της υγείας: Θεωρία και κλινική πράξη*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δάρδανος.
- Krystal, H. (1988). *Integration and Self-Healing*. USA: The Analytic Press.
- McDougall, J. (1989). *Theatres of the body: A psychoanalytic approach to*

psychosomatic illness. *London: Free Association Books.*

- McDougall, J. & Coen, S. J. (2000). Affect, somatisation and symbolisation. *International Journal of Psychoanalysis*, 81, 159 – 161.
- McDougall, J. (2001). Ψυχική οικονομία στις καταστάσεις εξάρτησης. *Εκ των υστέρων*, 5, 11 – 29.
- Olievenstein, C. (2004). *Το μη-λεχθέν των συναισθημάτων (Μ. Παραδέλη μετ.)*. Αθήνα: Κέδρος (πρωτότυπη έκδοση 1987).
- Πούλιος, Α. (2018). Υστορίες οροθετικότητας: το σώμα ως φραγμός στην εισβολή του σύγχρονου κοινωνικού Άλλου. Στο Λ. Κανελλοπούλου (επ) *Η υποκειμενικότητα σε δοκιμασία στο σύγχρονο κοινωνικό δεσμό* (σελ. 104 – 128). Αθήνα: Πεδίο.
- Πούλιος, Α. (2020). Σεξουαλικότητα και HIV: Gay και Κοινωνικώς Μεταδιδόμενα Νοσήματα. Στο Ν. Παπαθανασίου & Ε.-Ο. Χρηστίδη (επ εκδ) *Συμπερίληψη και ανθεκτικότητα: Βασικές αρχές ψυχοκοινωνικής στήριξης σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας, έκφρασης και χαρακτηριστικών φύλου* (σελ. 342 – 376). Αθήνα : Gutenberg.
- Πούλιος Α. (2020). Ψυχολογικά και σωματικά συμπτώματα, συμβολική λειτουργία και ρύθμιση του συναισθήματος σε ασθενείς με σκλήρυνση κατά πλάκας. Αθήνα: Δημοσίευτη διδακτορική διατριβή.
- Smadja, C. (2009). *Ψυχοσωματικά παράδοξα*, Σ. Λεωνίδα (μετ.). Αθήνα: Εκδόσεις Μετά (πρωτότυπη έκδοση 2001).
- Smadja, C. (2011). Psychoanalytic psychosomatics. *International Journal of Psychoanalysis*, 92, 221 – 230.
- Taylor, G. J. (1999). *Ψυχοσωματική ιατρική και σύγχρονη ψυχανάλυση*, Κ. Ζερβός (μετ.). Αθήνα: Καστανιώτης (πρωτότυπη έκδοση 1987).
- Taylor, G. (2010). Symbolism, symbolization and trauma in psychosomatic economy. In M. Aisenstein & E. Rappaport de Aisemberg (eds) *Psychosomatics today: A psychoanalytic perspective* (pp.181 – 199). International Psychoanalytic Association.
- Taylor, G. J. & Bagby, R. M. (2013). Psychoanalysis and empirical research: the example of Alexithymia. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 61, 99 – 133.
- Tibon, S., Weinberger, Y., Handelzalts, J. E. & Porcelli, P. (2005). Construct validity of the Rorschach Reality-Fantasy Scale in alexithymia. *Psychoanalytic Psychology*, 22 (4), 508 – 523.
- Χριστοπούλου, Α. (2021). Εισαγωγή στην ψυχοπαθολογία του ενήλικα: αναθεωρημένη έκδοση. Αθήνα: Τόπος.
- Zepf, S. (2014). Thoughts about psychosomatic symptom formation. *The Scandinavian Psychoanalytic Review*, 1, 36 – 47.